

כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו

107

(1)
ממ
של

בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ולמה לא קבעוהו משום טרחא דצבורא (ברכות י"ב ע"ב). וברש"י שם כתב דבקשו לקבוע פרשה זו בקר"ש משום "דדמו לבשכבך ובקומך, שהקב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו לשכב שלוים ושקטים כארי וכלביא".

וצריך ביאור להבין מה ענין פרשה זו למה שאומרים בקר"ש בשכבנו ובקומנו, דהלא בקר"ש מדובר בקבלת עול מלכות שמים ויסוד האמונה ובמצוה המוטלת עלינו לקבל עול מלכות שמים בוקר וערב, ולא בשמירה ובשלוחה שהקב"ה מאציל לנו בשכבנו ובקומנו.

ונראה דהא בהא תליא דכאשר אנו נעשה את המוטל עלינו ונקבל עול מלכותו השכם והערב, בשכבנו ובקומנו. מובטח לנו שהקב"ה ישמור עלינו ויתקיים בנו כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, והוא שאמרו (במדבר רבה פ"כ) "אין אומה בעולם כיוצא בהם, הרי הן ישנים מן התורה ומן המצוות, ועומדים משנתם כאריות וחוטפין קריאת שמע וממליכין להקב"ה ונעשין כאריות... וכשהוא אומר ה' אחד נאכלין המחבלין מלפניו ומלחשין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". הרי שע"י קריאת שמע שוכבים אנו שלוים ושקטים.

ונראה בזה עוד רמז, דהן ידוע ממדרשי חז"ל שבלק היה גדול שבקוסמים בדורו וכל כחו היה בכישוף, ובלק בכישופיו ובלעם בקללותיו רצו לבטל כחן של ישראל ולעקור שמם מן העולם, והדרך להגצל מן הכשפים וכל כחות הטומאה אינו אלא ע"י ייחוד שמו הגדול והדביקות בו, וכדברי הגמ' בחולין (ז' ע"ב) "ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דר' חנינא, אמר לה שקולי, לא אסתיעא מילתך, אין עוד מלבדו כתיב".

וראה נא מש"כ הגר"ח מוואלוז'ין בנפש החיים (שע"ג פ"ב):

"ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמו הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם ומשעבד ומדבק טהור מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה כן יספיק הוא יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל".

וזה הקשר שבין "בשכבך ובקומך" דקר"ש שבהם האדם דבק בייחודו ית"ש ומשריש בלבו שאין עוד מלבדו, וקללות בלעם שנהפכו לברכה "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". (ועיין בזה בהגדש"פ מנחת אשר "במהות כח הבטחון" עמוד ת.)

והגה"ק ר' צדוק הכהן הגדול מלובלין בספר רסיסי לילה (עמוד מ"ד) כתב עוד בזה דסוד קריאת שמע הוא דאף כשבני ישראל בשפל המדרגה בגלות הארוכה עדיין הם דבוקים בהקב"ה ומיחדים שמו וזה ענין בשכבך ובקומך, בשכבך רמז לירידת קרן ישראל בגלות ובקומך רמז לימי תפארתם וכנגד זה נאמר "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". וכבר כתב גם השפת אמת בפרשה זו שהברכות ששם הקב"ה בפי בלעם הם לנצח נצחים.

ואף בעניינינו בדור יתום זה, יתמי דיתמי אנו ובחשוכא שרינן, ואעפ"כ חבוקים ודבוקים בך, מקבלים אנו על עצמנו עול מלכות שמים, ובשכר זאת הקב"ה שומר עמו ישראל לעד

"יה"ר שהקב"ה ישמרנו כשכבנו ובקומנו לשכב שקטים ושלוים כארי וכלביא".

(1)

לא אוכל לעבור את פי ה' (כ"ב י"ח)

ולהלן בפסוק ל"ח מבואר, שאמר בלעם, היכול אוכל דבר, ועוד להלאה בפרשת הבאה (כ"ג כ"ו) אמר, הלא דברתי אליך כל אשר ידבר ה' אותו אעשה, ועוד (כ"ד י') ויחר אף בלק אל בלעם, ויאמר בלעם אל בלק, הלא גם אל מלאכך אשר שלחת אלי דברתי לאמר, אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה'.

2
טסמ
הכך

קשה להבין עקשות לבו של בלק התאמצותו לדבר זה, להביא את בלעם למקומו, כי אחר שהבטיחו בלעם פעמים ושלש שאינו יכול לדבר נגד רצון ה', עם כל זה לא חדל לבקש ולהוסיף לבקש בכל מיני תחבולות, בבקשות ותחנונים, וגם ברוגז וכעס, ולא שם לבו כלל לדבריו בלעם שהבטיחו, כי לא יוכל ולא יוכל, הלא אחר כל אלה הרי לו להרפה ממנו ולא ליגעו עוד.

11

אך אפשר להסביר זה, משום דלהפצל, "יכל" שתי הוראות ביחס היכולות, יש יכולת גופנית, שמפני מצב כח גופו יכול או אינו יכול להוציא פעולה ידועה, מפני כי היא למעלה מכת אנוש, כמו להרים ביד בנין גדול או לקפוץ רוחב נהר בצעד אחד, וכדומה, ומזו ההוראה הלשונית וירא כי לא יכול לו (פ' וישלח, ל"ב כ"ו), לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (פ' שלח, י"ג ל"א), נתנני ה' בידי לא אוכל קום (איכה א' י"ד) והרבהי כהנה.

16

וההוראה השניה היא, כי אף אם מצד כח הגוף אפשר להוציא הדבר אל הפועל, אך מפני מצב הנפש, מוסר כליות, מפרי רוח האנושי, רגשי לב, או מפרי כח המצוה הדבוק בנפש, והיא תגדור בעד תוצאת המעשה, ומזו ההוראה הלשונית ולא יכלו דברו לשלום (פ' וישב, ל"ז ד'), לא יוכלון המצרים לאכל לחם עם העברים (פ' מקץ, מ"ג ל"ב), לא תוכל לאכל בשעריך (פ' ראה, י"ב י"ז), לא תוכל להתעלם (פ' תצא כ"ב ג'), לא יוכל לשלחה (שם, שם י"ט), והרבה כהנה, שבכולם אין מניעת היכולת מפני הגוף, כי אם מפני רוח הנפש או לרגלי המצוה המזהרת שלא להוציא דבר זה אל הפועל.

21

28

וההבדל בין שתי אלה המניעות, הוא, כי אם המניעה היא רק עפ"י רוח המוסר הנפשי ורגשי לב וכדומה, אפשר, כי אם ייטיבו להאדם הטבה גדולה ורחבה, ובמדה מלאה, או אפשר, כי יצר ההטבה המופרזה יתגבר עליו ויבליג על המניעה הרוחנית ועל מוסר הנפש וגם על המצוה, ולא כן אם מניעת היכולת הוא בשביל שהדבר למעלה מכת הגוף, כמו שציירנו, אז לא יועיל ולא יעזור כל אופן וכל אמצעי וגם כל כסף וזהב שבעולם, אחרי אשר יגדור בעד היכולת, ונגד הטבע אין לעמוד.

31

ועוד צריך להעיר בזה, לתכלית ישוב הערתנו בחחלת המאמר, את מה שאמרו חז"ל במס' סנהדרין (ק"ה ב') על הפסוק וישם ה' דבר בפי בלעם (כ"ג ה'), חד אמר, חכה נתן לתוך פיה, שמכיון שרצה לדבר רעה על ישראל עמדה לו חכה בגרונו (מין כפתור המעכב) ולא ה"י יכול לדבר (וכפי הנראה, מפרש השם "דבר" מן וישם ה' לדבר בפי בלעם) דבר ממשי, כמו בפרשה מטות (ל"א כ"ג) כל דבר אשר יבא באש, ונוסף לתכונת הדבר השם היוצא מן "דברות בים" (מלכים א', ח' כ"ג), שענינם שדרה מקורות עצים קשורים, וקרוב לזה ענין "חכה" (שקושר ומעכב את הרצוף בתוכו) — וחד אמר (בבאור הלשון וישם ה' דבר בפי בלעם) מלאך נתן לתוך פיו, שאם עמד ולא רצה לדבר טוב על ישראל, דחקו מלאך לדבר (והוא מפרש דבר — מלשון דבור, או ממוכן לשון הפסוק בתהלים (ק"ו כ') ישלח דברו וירפאם, שמוכנו ישלח מלאך וירפאם, כמו שנשלח מלאך לרפאות את אברהם לאחר ששל עצמו, כמבואר במדרשים).

46

ועתה נבא לפתרון ההערה שהערגו בתחלת המאמר, מה ה"י לבלק, שאחר כמה הבטחות שהבטיחו בלעם שלא יוכל ולא יוכל לעבור את פי ה', לא חדל בכל זאת לבקש ולחזור ולבקש, פעם בנחת ופעם בכעס, ולא שם לבו כלל לדבריו שאמר, לא אוכל ולא אוכל.

51

אך הבאור הוא, כי בלק טעה במובן הלשון "לא אוכל" שאמר בלעם, כי הוא חשב, כי כונתו בלשון זה, כי לא יוכל מפני רגשי נפשו ומוסר כליותיו לעבור את פי ה' ולקלל, ולכן שנה ושילש לבקשו בנחת ובתוקף כי יבליג על מוסר נפשו וימלא בקשתו, וגם הבטיח לו כבוד נעלה (כ"ד י"א) וגם כסף וזהב — עד שהבינו בלעם, כי הוא טעה טעות גדולה במובן לשונו, "לא אוכל", כי לא מפני מוסר הנפש,

56

2

3
סע

4
סע
יזיק

5
כחל

אך מפני כח הטבע החזק העומד נגדו ומונעו מזה, לוא גם אם יסכים לזה, אם מפני החכה שבגרוננו שאינה נותנת לו לדבר מה שרוצה, אם מפני המלאך הדוחק אותו לדבר כפי רצונו שלו, של המלאך, ונגד רצונו שלו, של בלעם, ואם כן לא בידו טובו.

ותוכן תשובה זו רמזו בתשובתו האחרונה, גם אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, אף כי אתאו ואשאף להם, אך לא אוכל בטבע, ונגד זה לא יועיל גם בית מלא כסף וזהב, ואו הרפה בלק ממנו.

כחאי גונא פירשי באגדות את הלשון שאמר לבן לעבד אברהם לא נוכל דבר אליך רע או טוב, כי נמנע ממנו כח הדבור, וזוהי הכונה לא נוכל, כי גם את הדבור הטוב מנעו ממנו מפני כי טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים (יבמות ק"ג ב').

כעת יאמר-ליעקב ולישראל מה פעל אל.

המשל בזה לשר אחד שמע פי יש במרחקים איש אשר המציא לעשות סם שסגלתו אל האיש שמושת את גופו בסם זה לא יזיקהו כל חץ מפל היורה זיקים וכדומה, והשר בשמעו זאת גמר אומר בלבו לנסע שמה ויעש הוצאות גדולות עד כי בא אל האיש האמן הזה ויתן לו שכרו ככל חפץ לבבו וימשחהו עם הסם הזה ונסע לבוא לביתו. ויהי בדרך בעברו הרגישו בו הרוצחים ויורו המורים אליו ולא החטיאו המטרה כי הגיעו בו כל החצים ואבני קלע והוא נשאר בחיים. וכאשר ראו הרוצחים כי הוא חי ויתחילו לברח קרא להם בדברי חן שיבואו אליו ויגשו אל מרחבתו ויתן להם משקה מאשר נמצא אתו, ויתפלאו מאד ואמרו אל השר הלא תגיד לנו מה המעשה הזה אשר עשית עמנו אתה גמלתנו הטובות ואנחנו הלא עשינו עמך אדך רעה. ויאמר אליהם השר דעו פי אני הרפיתי זקב לרוב על הוצאות הנסיעה הזאת למשח עצמי בסמים המסגלים

לדחות ממני כל חץ וכל אבני קלע ונתתי אל האיש מהר ומתן הרבה מאד ואני פאשר פניתי לנסע לביתי היה לפי חולה עלי עד מות לאמר מה עשיתי כי אבדתי הון יקר ולא ידעתי על מה לנסות את הסגלה אשר אמר האמן הלא יראתי לנפשי פן יורה המורה וימיתני. לכן ישבתי על המרכבה בעצבון רוח מאד. ועתה פאשר באתם עלי להמיתני וכבר פנעה פי החץ ולא פעלה עמה נפשי יודעת מאד הצלחתי הגדולה שקבר אני בטוח בעצמי ואוכל להתיצב לקראת נשק ולא יפגעני רע. ואם פן טובה גדולה עשיתם עמדי פי על ידכם נתפרר לי פי לא על דבר ריק הוצאתי רכוש גדול בזה.

הנמשל כי ישראל היו יודעים מכבר פי יש מורשה לקהלת יעקב מאת אביהם הזקן עליו השלום פי לא נחש ביעקב, פי יעקב היה בבית לבן והיה אורב לו וקם עליו בקסמיו ולא יכול לו. ואכל לא נתפרר אליהם אמתחה ולנסות הדבר מי זה יאבה להכניס עצמו בסכנה. וכאשר בלק שלח להביא את בלעם בקסמיו ולא עשה עמהם דבר, אמר אל בלק עמה ראה מה עשית פי לא זאת שלא עשית עמהם רעה אבל עוד טוב נשגב השיגו על ידך פי עתה נתפרר להם תקפם וגבברתם מאמתת הסגלה פי אני יריתי חץ בחטאת קסם ולא פגעתי בהם. וזהו פי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, זאת שמעו מימים כפירים. אבל כעת, רוצה לומר הלא עתה יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל והבו

(ט) כי מראש צורים אראנו. הטעם בעבור שהעלהו במות בעל לראותו אמר מראש צורים ומן הגבעות אני מביט ורואה אותו, כי ישכון לבדו ואין עמו גוי אחר שיחשב הוא אליה. כמו שיתקבצו * עמים רבים ואומות שונות להיות מחנה אחת, אבל אלו כולם תורה אחת ומשפט אחד להם²⁸, וגוי אחד הם, וישכון בדד בשם יעקב וישראל²⁹, ועל כן הזכיר ארץ לי יעקב וועממה ישראל³⁰, כי הזכיר להם שמם הנכבד ושמות אבותם לאמר שהם עב לַבַּדְדִּי, ושמות נאות להם מאבותם, כי בלק לא היה מזכיר לו שם ישראל, רק אמר עם יצא ממצרים³¹, כמתנכר בהם שלא ידע אותם שהיה כפוי טובת אביהם³². והכוונה לומר כי כאשר אני רואה אותו עתה, שוכן לבדו, כן ישכון לעולמים, בטח בדד עין יעקב³³, והוא יהיה לראש לעולם ואין אומה שתתגבר עליו, ולא שיטפל הוא אליהם:

1 (טז) ויקר ה' אל בלעם. עתה לכבוד ישראל עלה האיש הזה להתנבא במדת רחמים בשם הגדול אשר נגלה למשה³⁴, כי עד עתה נאמר בו ויקר אלהים³⁵, ויבא אלהים³⁶, ועתה ידע * כי לא יוכל לקללם בשום ענין בעבור כי במדת רחמים יחונן עליהם, כי עד עתה כשהיה שומע במדת הדין * היה חושב למצוא להם עלה בעון אשר חטאו, כענין ויהפך להם לאויב הוא נלחם במ³⁷, או שתבא עליהם רעה מאת ה' לא ינצלו ממנה במדת הדין, וזה טעם וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל³⁸, כי גם ה' יתן הטוב בברכה³⁹, והמשכיל יבין:

3

(כג) כי לא נחש ביעקב. אינם צריכים לנחש וקסם שיאמר⁸⁸ ליעקב וישראל מה פעל אל ומה גזרותיו במרום אינם מנחשים וקוסמים, אלא נאמר להם על פי נביאים⁸⁹ מה גזרת המקום, או אורים ותומים מגידים להם. לשון רש"י. והנכון בעיני כי בעבור היותו קוסם, ובלק שלח לו כי ידעתי את אשר תברך⁹⁰ בקסמך מבורך ואשר תאור בהם יואר, ושלח לו. קסמים⁹¹, על כן אמר לו אין נחש ביעקב להרע או להטיב להם. ולא קסם בישראל מזיק או מועיל, כי בכל עת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל בהם, כי מפי עליון תצא להם הרעות והטוב⁹², לומר כי חלק ה' עמו⁹³, אינם בממשלת שרים וכוכבי השמים ובסיליהם⁹⁴, שיזיק להם אדם בקסם ונחש כגוים, וזה כאשר אמר משה אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים ואתכם לקח ה' להיות לו לעם נחלה⁹⁵, כאשר פירשתי בסדר אחרי מות⁹⁶.

6
se

ישראל כלביא וכארי

"הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא וגו'" (כג, כד), הרי שהתורה מקדימה את הלבאי לארי. ואילו להלן (כד, ט) נאמר "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו וגו'", הרי שכאן התורה הקדימה את הארי ללבאי, וכבר עמדו על כך המפרשים.

7
הגלגלים
הגלגלים

ונראה לומר כי אמנם הלבאי והארי הם מאותה משפחה, ובכוחם וגבורתם הם מפילים פחד על כל סביבתם, אולם יש הבדלי תכונות בין שניהם. הלבאי הוא דינמי, כוח פורה, עז פנים, דרוך להתגרות על כל דבר, אינו מוכן להשלים ולעבור בשתיקה על מה שנראה לו עוול. מאידך הארי הוא שקט, מתון, מיושב בדעתו, רובץ בבטחון עצמי ובשלווה נפשית, ואין כוח בעולם שיכול להקימו מרצו. בלשון חז"ל שגור הביטוי "אריא דרביע עליה" (עירובין עח, ב) כדי לציין כוח עז שמונע את האדם לנגוע בדבר מסויים מפאת איסור או גזירה וכיוצא. ביטוי זה פירושו: אריה רובץ עליו, ואין כוח בעולם שיכול להוציא את הדבר מתחת ידי הארי.

ובכן, בפסוק הראשון שהתורה הקדימה את הלבאי, היינו משום שהתורה מדברת על עניינים רוחניים וכפרישי" שם: "כשהן עומדין משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות ללבוש ציצית, לקרוא את שמע ולהניח תפילין", וכשהדברים נוגעים לעניינים רוחניים שם לא מספיקה האצילות והשלווה של הארי, שם צריך את הדינמיות והעוזת דקדושה של הלבאי כדי לקיים תורה ומצוות כהלכתן, כדי להתגבר על כל המפרעים השונים והמשונים. סגולות הלבאי מתאימות לאותו אדם המבקש לעלות ולהתעלות ברוחניות ובקדושה.

אבל הפסוק השני בו התורה מקדימה את הארי ללבאי, שם התורה מדברת על כיבוש הארץ וישוב הארץ וכפרישי" שם "יתיישבו בארצם בכוח ובגבורה", ובענין זה יש צורך רבסגולותיו של הארי הרובץ על משכבו בבטחון ובשלווה, פשוט להתיישב בארץ וליישב כל הר וכל גבעה. כי הישיבה במקום היא הדבר הבטוח ביותר לישוב הארץ, כי קשה מאד להזיז ישוב ממקומו. וכך פירש שם האוה"ח הקי: "פיי אפילו בזמן שכרע, פיי שאינו חוגר כלי זיין ולא עומד למלחמה אלא כורע ויושב לו. ולא זה בלבד, אלא אפילו שכב שאינו מרגיש בבאים עליו אעפ"כ אינו חושש, כי מי הוא זה שיתקרב אליו להקימו וכו'".

8
היא אלה

יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך והתחיל בעז כנמר לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו ועל כן הזהיר שתעיז פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המצוה וכן א"ר יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם וכן הוא אומר לענין הבושה שפעמים אדם מתבייש מפני האדם יותר ממה שיתבייש מפני הבורא יתברך על כן הזהיר שתעיז מצרך כנגד המלעיגים ולא תבוש וכן אמר דוד ע"ה ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש אף כי היה נרדף ובורח מן העו"ג היה מחזיק בתורתו ולומד אף כי היו מלעיגים עליו ואמר קל כנשר כנגד ראות העין ודמה אותו לנשר כי כאשר הנשר שט באויר כך הוא ראות העין לומר שתעצים עיניך מראות ברע כי היא תחלת העבירה שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין ואמר גבור כארי כנגד הלב כי הגבורה בעבודת הבורא יתברך היא בלב ואמר שגחזק לבך בעבודתו ואמר רץ כצבי כנגד הרגלים שרגליך לטוב ירצו וכן דוד המלך ע"ה היה מתפלל על שלשתם אלא ששינה הסדר ואמר הדריכני בנתיב מצותיך על הרגלים ואמר אח"כ הט לבי ואמר אח"כ העבר עיני מראות שוא והזכיר בלב הטיה ובעין העברה כי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או לרעה אף אחר שראה מעשה השוא על כן התפלל שיעזרנו להטותו לדרך הטובה אבל ראות השוא אינו ברשותו כי אפשר שיפגע בו פתאום ויראנו לכן התפלל שיעביר עיני מראות שוא ולא יזמינהו לפניו כלל לכן צריך האדם להתגבר כארי לעמוד בבקר לעבודת בוראו ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לאמר איך תעמוד בבקר כי הקור גדול או ישיאנו בקיץ לאמר איך תעמוד ממטתך ועדיין לא שבעת משנתך התגבר עליו לקום שתהא אתה מעורר השחר ולא יהא הוא מעירך כמו שאמר דוד ע"ה עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר אני מעיר השחר ואין השחר מעיר אותי וכו' אם ישכים קודם אור הבוקר לקום להתחנן לפני בוראו מה יופיו ומה טובו

4

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא (כג, כד)

"כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות לילבוש ציצית לקרוא את שמעו ולהניח תפילין" (רש"י).

ועיין בספר זהב משבא להגרמ"ש שפירא זצ"ל שכתב, וז"ל: "על סדר המצוות ע"פ רש"י ציצית קריאת שמע ותפילין ראיתי מקשים, למה מנה רש"י לתפילין אחר י"ג, הא כיון דאמרינן בברכות (יד, ב) שכל הקורא ק"ש בלי תפילין הריהו כמעיד עויות שקר בעצמו, א"כ קדמו תפילין לק"ש. ונראה בפשיטות בזה, דק"ש בעי תפילין אינו משום מצות תפילין, כי אם דמהל' מצות ק"ש הוא שיקרא בתפילין, ובוהו הוא דקדמו תפילין לקריאת שמע. אבל משום מצות תפילין, דכל יום, הרי מצות ק"ש קודמת, ואע"פ שגם בתפילין שמניח למצות ק"ש קיים מצות תפילין נמי, מ"מ מצות ותפילין הריהו לכל היום, ומשום מצות תפילין דכמו ציצית הרי הסדר הוא כפירש"י ציצית ק"ש ותפילין. עכ"ל.

9
הכח
13

הנה מה שכתב הגרמ"ש זצ"ל דמה דק"ש בעי תפילין הוא מצד הק"ש שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו, עיין מה שכתבתי בספרי גן שושנים ח"א, דלהרמב"ם הקורא ק"ש בלא תפילין הוי חסרון במצות תפילין, ויש להוכיח כן מזה דהרמב"ם הובא דין זה בפ"ד מהל' תפילין, ולא בהל' ק"ש, עיי"ש.

6
11
וכריאור סדר דברי רש"י נראה, שהנה כתב רש"י "הן מתגברים כלביא וכארי", ויש לבאר לשונו שהמדובר בשתי תקופות: אחת "כלביא", והשניה "כארי", ולביא הוא ארי בקטנותו, והנמשל הוא, קטן מתחנך במצוות תחילה, בציצית וק"ש, ובתפילין הוא מתחנך כשגדל יותר ויכול לשמור תפילין, והיינו כשגדל יותר והוא נבחינת 'כארי'. ויותר מזה י"ל, הרי לשון הפסוק "כארי יתנשא" מתייחס לתפילין, וכשאדם מוכתר בתפילין הרי הוא מתנשא, כפי שנאמר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כה, י). ובירושלמי (פ"ה ה"א) איתא: "ויראו ממך, אפילו שדים ורוחות". ורבי אליעזר הגדול אמר דכי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך קאי אתפילין שבראש (מנחות לה, ב).

26
ובתוספת ביאור נראה לומר, ע"פ המפורש בסיפא דקרא "לא ישכב עד יאכל טרף", וביאר בזה רש"י, וז"ל: "לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מי שבא לטרפו. כיצד קורא את שמעו על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם ונלחם מלחמות ומפילם חללים", עכ"ל. ונמצינו למדים מדבריו, שהמדובר בפסוק שהמצוות נוגיות על האדם ומצילות אותו מהמזיקין ואשר על כן תפס רש"י דוקא מצוות ציצית ק"ש ותפילין שהן מצוות המצילות אלהאדם מאויביו ומן החטא. ועיין ברמב"ם (סוף הל' מזוזה), וז"ל: "אמרו חכמי הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטא: שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם", עכ"ל.

10
הוא אלוהים
ע"ל

11
א המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישנה הממשלה הראשונה ובונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל מצותן האמורה בתורה: וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי תורה העידה עליו שני ושם י"י אלהיך את שבותך ורחמך י"י אלהיך וכו', ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים: אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא כשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שיעמוד מבניו שמושיע את ישראל מיד בני עשו: ושם הוא אומר אראנו ולא עתה זה דוד, אשרנו ולא קרוב זה המלך המשיח, דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה המלך המשיח, ומחץ פאתי מראב זה דוד וכן הוא אומר ויך את מואב וימרדם בחבל, וקרקו כל בני שת זה המלך המשיח שני בו ומשללו מים ער ים, והיה אדום ירשה לדוד שני ותהי אדום לדוד לעבדים, והיה ירשה שציר אויביו זה המלך המשיח שני ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו.

5

ג *א יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים, ומחדש דברים כעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו שהטפשים אומרים. אין הדבר כן שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כורבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח ורמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג בעונות. כיון שנהרג נודע שאינו משיח. ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת: ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת אין חוקיה ומשפטיה משתנים לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן וכל המוסיף או גורע או שגלה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות ממשוטן הרי זה כודאי רשע ואפיקורוס: ד' ואם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק

במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בקרָה וילחם מלחמות יי' הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו וכנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח כודאי: ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשורים שמתו, ולא העמידו הקב"ה אלא לנסות בו רבים שני' ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהן ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד: אף ישוע הנצרי שרמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל שני' ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו. וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן, וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפור שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי יי': אבל מחשבות כורא עולם אין כת באדם להשיגם כי לא דרכינו ודרכי ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את יי' בדרך. שני' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם יי' ולעבדו שכם אחד: כיצד. כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים וחוקים ובעמים רבים ערלי לכ והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה אלו אומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם: וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום:

(11)
פס
ז-ט

(12)

ג) ויצמד ישראל לבעל פעור. מלשון: צמד בקר⁴¹, והענין שנצמדו איש ואשה. ויש חלוק בין לשון הצמדה ולשון דבקות. כי אין ההצמדה קרוב וחבור כמו הדבקות, ואלו אמר וידבק ישראל חס ושלום לא היתה תקנה לישראל. ומוה דרשו רז"ל בסנהדרין⁴⁰ פרק ארבע מיתות בית דין: הגצמדים לבעל פעור כצמיד פתיל*, אבל ישראל אינן כן: ואתם הדבקים בה' אלהיכם⁴⁰, כשתי המורות המדובקות זו בזו. במתנייתא תנא* הגצמדים לבעל פעור כצמידים⁴¹ על ידי אשה, ואתם הדבקים, דבקים⁴⁰ ממש.

כ' ק"ח

ב' העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם, לא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא בכלל: ומעלה זו היא מעלה גדולה עד מאד. ואין כל חכם זוכה לה. והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבי לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שצונו הקב"ה על ידי משה רבינו שני' ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. ובזמן שיאהב את יי' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצוות מאהבה: ג' וכיצד היא האהבה הראויה. הוא שיאהב את יי' אהבה גדולה יתירה רבה עוה עד מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת יי' ונמצא שוגה בה תמיד, כאלו חולי האהבה שאין דעתם פנויה מאהבת אותה אשה שהוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת יי' כלב אוהבי, שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. והוא ששלמה אומר דרך משל בן חולת אהבה אני. וכל שיר השירים משל הוא לענין זה:

(13)

כאדם
אשוקה
! ?-ע

(6)